

NEDİM VE YAHYA KEMAL'DE ŞARKI

Yrd. Doç Dr. Mustafa KARABULUT*

ÖZET

Divan edebiyatına yeni bir ses getiren Nedim, Lâle Devri'nin en önemli şairidir. Nedim, şarkılar, gazeller, kasideler kaleme almış; eserlerinde daha çok aşk ve şarap konularını işlemiştir. Şüphesiz bunda, dönemin aşk, şarap, zevk ve eğlence ortamlarında bulunmasının etkisi çoktur. Onun şiirlerinde İstanbul'un önemli bir yeri vardır. Şiirlerinde İstanbul'u çok güzel tasvir eden Nedim, Divan edebiyatına şarkı türünü kazandırmıştır.

Nedim'in etkisi Seyyid Vehbi, Enderunlu Fazıl, İzzet Molla, Enderunlu Vasıf, Osman Nevres gibi Divan şairleri yanında Ziya Paşa, Recaizâde Mahmud Ekrem gibi Tanzimat dönemi şairlerinde açıkça görülür. Servet-i Fünûn edebiyatının bazı şairleri de onun açtığı yolda yeni adımlar atmış, 20. Yüzyılda bile Yahya Kemal Beyatlı gibi izleyicileri olmuştur.

"*Kendi Gök Kubbemiz*" ve "*Eski Şiirin Rüzgârıyla*" isimli iki önemli eseriyle Türk şiirinin temel taşlarından olan Yahya Kemal, eski şiirimizin malzemesini modern bir anlayışla vücuda getirmiştir. "*Eski Şiirin Rüzgârıyla*"daki şiirlerden "Açık Deniz", "İtrî", "Erenköyü'nde Bahar", "Ses", "Deniz Türküsü", şairin çok özel şiirleridir. Daha çok Nedim'den yola çıktığı bu şiirlerinde, günlük yaşamın parıltısını, Türkçenin inceliklerini kullanır.

Nedim, Yahya Kemal'i gerek zevk inceliği ve neşesiyle, gerekse yeni hayalleriyle etkilemiştir. Bu çalışmamızda, Nedim ve Yahya Kemal'in şarkıları ve şiir anlayışlarını belirttikten sonra, Yahya Kemal'in "*Eski Şiirin Rüzgârıyla*"adlı eserinde bulunan şarkılarla, Nedim'in şarkılarını konu, tema, dil ve üslup bakımlarından karşılaştıracamız.

Şarkı, bestelenmesi için yazılan, Türk edebiyatına has bir nazım biçimi olup halk edebiyatındaki türkünün karşılığıdır. Şarkılarda divan şiirinin yüklü mazmunlarından, edebi süslerinden uzak kalmış bir tutum da görülür. Şarkıların asıl konusunu aşk oluşturur. Bu aşk gazellerdekine nispetle daha gerçek duygulara dayanır. Gazellerdeki sevgilinin yalnız cevrenden ve ayrılığundan şikâyet şeklindeki ümitsiz ve tek yönlü aşk psikolojisi yerine şarkıda tatlı ıstırapları, ümitleri, kavuşmaları naz ve ricaları, nedametleri, vazgeçişleri, buluşma vaad ve heyecanları, kaçamakları, zevk ve neşeleri gibi türlü halleriyle daha reel ve daha yumuşak bir aşk duygusu hâkim olur. Aşkın elemli duygularını söylese de şarkının üslûp ve edasında onu yumuşatan bir taraf vardır. Hafif bir hüznün, şen ve şakrak edalar şarkının vasıfları olmuş gibidir. Şarkı, gazel ve murabballarla karşılaştırıldığında bu fark kolayca belli olur.

Şarkılar divan şiirinin çevreye açılan, yerliliğe en fazla yaklaşan bir tarafını verir. Nedim'den Enderunlu Vasıf'a uzanan bir silsile içinde İstanbul ve Boğaziçi'ni bunlarda gönül maceralarının gezinti ve eğlence durakları olarak bulmak mümkündür. Birçok şarkıda İstanbul'un moda olmuş yerleri, sevgilinin davet edildiği veya onunla buluşma köşeleri akisler gösterir. Öyle ki Nedim'in şarkıları bu bakımdan Lâle Devri'nin İstanbul hayatının manzum bir jurnali gibi gözükür. Nedim'deki erişilmezlik bir tarafa Enderunlu Vâsıf'ın neredeyse başlı başına bir divan dolduracak 211 şarkısı İstanbul hayatı ile insanının aşkları ve zevkleriyle bir aynası olur.

Şarkı adıyla yazılan ilk manzumeler, 17. yüzyılın sonlarında görülür. Türk edebiyatında her bakımdan şarkı formuna uyan ilk şiirleri Nailî (öl. 1666) yazmıştır. Nedim Divanı'nda yer alan 28 şarkının hepsi daha kendi çağındayken bestelenmeye başlamış ve günümüze dek Türk sanat musikisinin seçkin örnekleri arasında yer almıştır. Divan edebiyatında en çok şarkıyı ise Enderunlu

* Adıyaman Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Vasıf yazmıştır. 211 şarkısı vardır ve bu şarkıları Gülşen-i Efkâr adını verdiği divanının büyük bölümünü oluşturur.

Ancak divan edebiyatının en güzel şarkıları Nedim'in (öl. 1730) kaleminden çıkmıştır. Yahya Kemal, Nedim'in şarkılarını Paris'te keşfedip benzerlerini yazmaya çalışmıştır. “*Eski Şiirin Rüzgârıyla*”nin “*Şarkılar*” bölümünde dördü *Şarkı* adında toplam altı şarkısı vardır. (Diğer şarkılar, *Mihrâbâd* ve *Recâizâde Ekrem'in Mısraını Tazmin*)

1. Giriş

Çalışmamızda Nedim ve Yahya Kemal'in şarkılarını konu, tema, ses ve ahenk unsurları, dil ve üslûp bakımlarından karşılaştırmaya çalışacağız. Bu çalışmanın sonucunda “Nedim ve Yahya Kemal'in, şarkılarında hangi konulara ağırlık vermiştir? Şarkılarında ses ve ahenk unsurları nasıl sağlanmıştır? Her iki şairin şarkılarında dil ve üslûp özellikleri nelerdir? Sorularına cevap arayacağız. Şarkı türünde beste önemli olduğundan, iki şairimizin şarkılarının bestelenmesi hususuna değineceğiz. Çalışmamızda şair-şair-çevre arasında nasıl bir ilişki kurulduğu hususunu da ayrıca irdelemeye çalışacağız. Bunun için Nedim ve Yahya Kemal'in şarkılarını ayrıntılarla örneklendirmeye gayret edeceğiz.

2. İnceleme

2.1. Konu ve Tema: Nedim ve Yahya Kemal'in şarkılarının temel konusu *aşk ve sevgilidir*. Yahya Kemal Beyatlı, Türk şiirine zevk ve estetik bakımından yenilik getirmiştir. O, eski şiirin malzemesini yeni bir anlayışla işlemesini bilmiştir. Yahya Kemal, Nedim'in şiirlerinde yer alan yeni hayallerden ve incelikten oldukça etkilenmiştir. Onun “*Bir Saki*”, “*Mükerrer Gazel*” ve “*Sene*” adlı gazellerinde Lale Devri'nin zevk ve eğlencesini buluruz.

Yahya Kemal'in şiirlerinde güzelin kendisi veya yüzü aya, güle, boyu selviye, gözü ahuya, benzetilir. “*Bir yerde de boyu fıskiyeye benzetilir ki, bu benzetmeyi Nedim'den almıştır.*” (Mazıoğlu, 1994: 77) Nedim ve Yahya Kemal'in şarkılarındaki zevk ve üslûbu oluşturan unsurlardan biri *sevgili* ile *İstanbul*'un birlikte terennüm edilmesidir. Bu anlayış Nedim'de de görülür. İstanbul'un mesire yerleri semtleri her iki şairimizde de mekân olarak kullanılır.

*Sen şarkıların durduğu bir lahza kenarda.
Yâd et ki seviştiği ilahî Adalarda!
İçlen! Soğuk ellerle hazîn alnını sar da,
Yâd et ki seviştiği ilahî Adalarda!*

*Ey şimdi ela gözleri süzgün, sesi şakrak!
Kumral saçın üstünde görürsen iki üç ak,
Çık kutu hıyâbanlara, al bir kuru yaprak.
Yâd et ki seviştiği ilahî Adalarda!*

Yahya Kemal (*Eski Şiirin Rüzgârıyla*, s.69)

*İyd erişsin bâis-i şevk-ı cedîd olsun da gör,
Seyr-i Sa'a-abâd'ı sen bir kere ıyd olsun da gör,
Gûşe gûşe mihrlere bedîd olsun da gör,
Seyr-i Sa'a-abâd'ı sen bir kere ıyd olsun da gör!*

Nedim (*Mazıoğlu*, 1988: 182)

.....

(*Bayram gelsin yeni bir neşeye sebep olsun da gör. Sa'a-abâd gezmesini sen bir kere bayram olsun da gör. Her köşeden aylar, güneşler çıksın da gör. Sa'a-abâd gezmesini sen bir kere bayram olsun da gör.*)

Yukarıda Yahya Kemal ve Nedim'e ait verilen dörtlüklerde *şahıs-mekan-musiki* unsurları iç içe işlenmiştir.

*Dalgın geceler! El ele geldik yarınızda,
Sallandık o şen kızla salıncaklarınızda
Hummalı denizlerden esen rüzgârınızda
Sallandık o şen kızla salıncaklarınızda.*

*Ben gün gibi yorgun, o sebûlar gibi ince,
Birdenbire düştük gibi bir gizli sevince;
Gezdik yürüdük yan yana rüzgârlar esince,
Sallandık o şen kızla salıncaklarınızda. Yahya Kemal (Eski Şiirin Rüzgârıyla, s.70)*

Bu şarkıda Yahya Kemal, *gece, deniz, rüzgâr* motiflerini *sevgili* ile kullanarak, *tabiat-insan* arasında bir bağ oluşturur.

Boğaziçi, Tanpınar'a göre her şeyden önce bir zevk ve üslup merkezidir. Boğaziçi ve İstanbul, aşkıyla, hasretleriyle, gurbetiyle, besteleriyle, camileriyle, çeşmeleriyle, bize hayatın kendisini anlatır. Bütün bu unsurlar Yahya Kemal'in şiirlerinde bir *ahenk* ve *musiki* ile birleşir. Bir devre ait duyuş tarzını ve zevkini Yahya Kemal, "*Mihrâbâd*" manzumesinde musikinin yarattığı duygularla, gümüştten bir yol imajıyla dile getirir:

*Mev'id-i mehtâba sâz açmış gümüştten şâhrâh,
Şeb nedir Körfez'de Mihrabad'dan görmüş o mâh,
Mevkib-i zevrakla gelmiş faslı-ı Sultânî Yegâh,
Şeb nedir Körfez'de Mihrâbâd'dan görmüş o mâh. Yahya Kemal (Eski Şiirin
Rüzgârıyla, E.Ş.R., s.71)*

Yine aynı şiirde *musiki, mehtap, zaman* arasında bağ kurularak adeta geçmiş ve hali işığa dönüştürür:

*Kâinât-ı gaybı tel tel yoklayan mızrâbdan,
Vehleten dervâze-i mâzî açılmış âbdan,
Sebk eden mehtâblar bir bir uyanmış hâbdan,
Şeb nedir Körfez'de Mihrâbâd'dan görmüş o mâh.*

Bu dizelerde sevgili için kullanılan istiare ile musikinin oluşturduğu *ahenk* "ay" imajıyla bütünleşir. Sevgilinin aya benzetilmesi edebiyatımızda çok rastlanan bir durumdur; ancak Yahya Kemal, bu unsurları değişik biçimlerde ele alır. "*Mihrâbâd*" şiiri, musikiyle ve sevgilinin çehresiyle aydınlanan bir gecenin hikâyesidir.

Mihrâbâd şiiri, musikiyle ve sevgilinin çehresiyle aydınlanan bir gecenin hikâyesidir. Yahya Kemal'deki *Mihrâbâd* bize Nedim'in şiirlerindeki meşhur Sa'd-âbâd'ı hatırlatır:

*Bir safa bahşedelim gel şu dil-i nâ-şâda
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a
İşte üç çifte kayak iskelede âmâde
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a*

Nedim'de İstanbul'un ve mesire yerlerinin sevgisi çok kuvvetlidir. Onun şiirlerinde Tophane'de ve Hisarlardaki bayram şenliklerinin; Göksu, Çubuklu ve Boğaz gezmelerinin güzelliklerini, neşesini buluruz.

Nedim, şiirlerinde tabiat ve çevre tasvirlerinde gerçekçi davranır. Bu bakımdan Divan şairlerinin kendi zihinlerinde oluşturdukları soyut şiir dünyasının gerçeğe uymayan tabiat tasvirlerine Nedim'de pek rastlanmaz.

İstanbul'un semtleri Nedim ve Yahya Kemal'de musiki ile ahenk kazanır. Boğaziçi ile musiki arasında kopmaz bağlar vardır. Biz, iki şairin de her şarkısında sevgili, İstanbul ve musiki kavram ve temalarını buluruz. Boğaziçi, edebiyat ve şiire bir ilham kaynağı olmasından dolayı müstesna bir yer tutar kültürümüzde. İstanbul'da Boğaziçi'nde tabiatın emsalsiz güzelliği edebiyat dünyasına her dönemde tesir eder. Burada, insan ruhu ve güzelliği, denizlere, kırlara akseder.

*Kalbim yine üzgün seni andım da derinden;
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden!
Üzgün ve kırılmış gibi en ince yerinden,
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden!*

*Senden boşalan bağıma göz yaşları dolmuş!
Gördüm ki yazın bastığımız otlar solmuş.
Son demde bu mevsim gibi benzimde küll olmuş.*

Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden! Yahya Kemal (Yahya Kemal (Eski Şiirin Rüzgârıyla,, 72)

*Dün kahkahalar yükseliyorken evinizden
Bendim geçen, ey sevgili, sandalla denizden!
Gönlümle, uzaklarda bütün bir gece sizden
Bendim geçen, ey sevgili, sandalla denizden!*

*Dün bezminizin bir ezeli neş'esi vardı,
Saz sesleri tâ fecre kadar Körfez'i sardı;
Vaktâ ki sular şarkılar inerken ağardı,*

Bendim geçen, ey sevgili, sandalla denizden! Yahya Kemal (Yahya Kemal (Eski Şiirin Rüzgârıyla,s. 73)

Yahya Kemal, Recâizâde Mahmut Ekrem'in

*Sen bu yerden gideli ey saçı zer
Seni söyler bana dağlar dereler
Gayret-i âhum ile bâd inler
Seni söyler bana dağlar dereler (Hicâz –Aksak, bestekâr : Şevki Bey)*

Kıt'asıyla başlayan şiirinin nakarat mısraını tazmin eder:

*Sanırım ismini kuşlar heceler
Seni söyler bana dağlar dereler
Su çağıldar kuzular kırdâ meler
Seni söyler bana dağlar dereler*

*Hep senin aşkın eserken serde
Hüsn ü ânın görünüür her yerde
Gezdiğim duygulu vâdîlerde
Seni söyler bana dağlar dereler*

Yahya Kemal (Eski Şiirin Rüzgârıyla, s.74)

Kendi Gök Kubbemiz'deki "Özleyen" adlı şiir de şarkı türüne yakın özellikler gösterir:

*Gönlümle oturdum da hüznümlendim o yerde,
Sen nerdesin, ey sevgili, yaz günleri nerde!
Dağlar ağarırken konuşmuştuk tepelerde,
Sen nerde o fecrin ağaran dağları nerde!*

Akşam, güneş artık deniz ufkunda silindi,

*Hulyâ gibi yalnız gezinenler köye indi,
Ben kaldım, uzaklarda günün sesleri dindi,
Gönlümle, hayâlet gibi, ben kaldım o yerde.* Yahya Kemal (*Kendi Gök Kubbemiz,*
s.91)

Yahya Kemal, Lâle Devri'nin parlaklığını Nedim'in şiirlerine bağlar. “*Nedim Divanı yok farz edildiği takdirde, Nevşehirli Dâmad İbrahim Paşa'nın yüzde doksan söniüvereceğini, Seyyid Vehbî ve Sâmî gibi şairlerinin divanlarının pek soluk görüneceğini*” (Ayvazoğlu, 2008: 354) ifade eder. Yahya Kemal, Lâle Devri'ni bir rehavet devri olarak niteledikten sonra, “*hakâkatte Türk medeniyeti inkırazdaydı*” (Beyatlı, 1984: 187) diyerek, devrin sancılı yönüne işaret eder.

Bu devirle ilgili fikirleri zamanla değişse de Yahya Kemal, Nedim'i Divan şiirinin en büyük şairleri arasında göstermiştir. Ayrıca Nedim'in “*meşrebimcedir*” redifli gazelini tahmis etmiştir:

*Bezm-i şarabdan geçemem doğrusu Nedim
İşret tabi'atimce tarab meşrebimcedir.* Nedim (*Macit, 280: 1997*)

*Hep eski âlem eski edeb meşrebimcedir
Tanbûr-ı Rûm lâhn-i Areb meşrebimcedir
Sîmin ten üzre hâl-i zeheb meşrebimcedir
Sâk ü sürîn ü gabgab u leb meşrebimcedir
Ser-tâ-be-pây hâsılı hep meşrebimcedir* Yahya Kemal (*Seyfi'ye Refâkat, Eski Şiirin Rüzgârıyla, E.Ş.R., 62*)

.....

Nedim Divan şiirinde ilk kez yaşamayı, dünya nimetlerinden olabildiğince yararlanmayı, doğayı öne çıkaran anlayışın öncülüğünü yapmıştır. Şiirlerinde hep yaşadığı çevreyi, gördüklerini, semt semt İstanbul'u dile getirmiştir. İstanbul Türkçesini ustaca kullanan şairin coşkulu bir söyleyişi vardır.

*Sevdiğim cânım yolunda hâke yek-sân olduğum
İddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum
Ey benim aşkında bülbül gibi nâlân olduğum
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum* Nedim

Nedim'in etkisi Seyyid Vehbi, Enderunlu Fazıl, İzzet Molla, Enderunlu Vasıf, Osman Nevres gibi Divan şairleri yanında Ziya Paşa, Recaizade Mahmud Ekrem gibi Tanzimat dönemi şairlerinde açıkça görülür. Birçok Servet-i Fünun şairi de onun açtığı yolda yeni adımlar atmış, 20. yüzyılda bile Yahya Kemal Beyatlı gibi izleyicileri olmuştur.

Divan edebiyatındaki soyut sevgili ve mekanlar Nedim'in şiirlerinde somuta dönüşür. Yani sevgilisi hem beşeri aşkı anlatır hem de gerçektir. Nedim divan şiirinde çığır açmış büyük bir şairdir.

Nedim şiire yaşadığı devrin hayatını getirerek, İstanbul'un bütün güzelliklerini şiirlerinde işlemiştir. Onun şiirlerinde İstanbul'un gezinti ve eğlence yerleri olan Kağıthane, Hisar, Göksu, Haliç, Çubuklu ve buralarda yapılan Sa'dabad, Hürrem-abad, Husrevabad, Şerefabad, Fezabad, Asafabad, Kasr-ı Cinan Kasr-ı necat gibi kasrlar; Tavanlı, Nevpeyda, Cısr-i sürur adlarındaki köprüler, Hayrabad tekkesi, çeşmeler, hamamlar, kanal ve havuzlar hep İstanbul'dan birer parça olarak şiire girmişlerdir.

*Gâhi Feyz-âbâd'a doğru azm edib eyle safa
Âsaf-âbâd'a gelüb gâhi salın ey meh-lika
Gel hele gör sahn-ı Sa'd-âbâd'a hiç olmaz bahâ
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum* Nedim

O tıfl-ı nazı gördüm gün ruyuna hurşid eser etmiş

*Haber-dar olmamıştım sonra bildim neylemiş nitmiş
Meğer zalim kaçup tenhaca Sa'd-abad'a dek gitmiş
Temaşa eylemiş alayını şevketlü Hünkârı* Nedim

Nedim'in şiirindeki en önemli özelliklerden biri de, üzüntüden , dertten uzak bir dünya görüşüyle şen , neşeli , coşkun söyleyiş biçimi *nedimâne* söyleyişidir. Daha önceleri (17. yy sonu ile 18. yy başı) Nabi'yi takip eden onun düşünce tarzını benimseyen şairlerin zamanla Nedim'in şiir anlayışına yöneldikleri görülür.

*Gâh varub havz kenarında hırâmân olalım
Gâh gelüb Kasr-ı Cinân seyrine hayrân olalım
Gâh şarkı okuyub gah gazel-hân olalım
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a* Nedim

Sa'dâbâd köşk ve bahçeleriyle, mimari eserleriyle, çifte kayıklarıyla, zevkli giyinmiş insanlarıyla 17-18. yüzyılda İstanbul'un en güzel yerlerindedir.

Cahit Sıtkı Tarancı "Nedim'e Dair" adlı şiirinde Sa'dâbâd'ın ihtişamlı günlerinin geride kaldığını üzüntüyle dile getirir.

*Mevsimin tam lale zamanı
Geçtim bir akşam Sadabat'tan,
Koltuğumda Nedim divanı.
Sorma ne kalmış o hayattan?
Ne def-i gam eyleyen şarap,
Ne mest-i naz... Sadabat harap.
Sadabat değil Kağthane;
Çingenenin fal baktığı yer;
Lale devri ancak efsane.
Koca Nedim? N'oldu o günler?
Dilde lezzet bunca mısraın
Söylemiyor nerde mezarın*

Sa'dâbâd, "Nedim'in şiirinde en çok dolaşılan dekor, yaşanan ve seyredilen manzaradır."(Kabaklı, 1992: 119) Bu manzara bütün samimiyetiyle 18. yüzyılın ilk yarısında hissedilir. Nedim, yaşamın sıcaklığını şiirine yansıtmayı başarmıştır. Sevgilisine Sa'dâbâd'ı daha neşeli göstermek için "gülelim, oynayalım kâm alalım dünyadan" der.

Yahya Kemal'in şiirlerinde yer alan "rüya, meshûr, muhayyel, efsun" gibi sözler hayal-masal motifini çağrıştırır.

*Mehlika Sultan'da geçen
Bir hayâl âlemi peydâ oldu
Göçtüler hep o hayâl âlemine*

mısraları şairdeki masal unsurunun bariz örneklerindedir.

Yine onun şiirlerinde geçen, "cihana bir daha gelmek hayâl edilse bile" ve "insan âlemde hayâl ettiği müddetçe yaşar" mısraları da dikkat çekicidir.

Yahya Kemal'in birçok şiirinde görülen masal-hayal motifi, Nedim'in şiirlerinde de yer yer görülür. Nedim'in,

*yok bu şehir içre senin vasf etdigin dil-ber nedim
bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana*

beytinde masal ile hayâlin yakınlığını görürüz.

Nedim'in şiirlerinde de üstün bir sanat zevki ve ince hayaller bulmaktayız.

Yahya Kemal'in "Bir Tepeden" adlı şiirindeki güzel, memlekete, İstanbul'a benzemektedir.

*Rü'yâ gibi bir akşamı seyretmeğe geldin
Çok benzediğin memleketin her tepesinde.
Baktım: Konuşurken daha bir kerre güzeldin,
İstanbul'u duydum daha bir kerre sesinde.*

*İrkin seni iklimine benzer yaratırken,
Kaç fethetme koşan tuğlar ufuklarla yarışmış.
Târîhini aksettirebilsin diye çehren,
Kaç fâtihin altın kanı mermerle karışmış. (Kendi Gök Kubbemiz, s.11)*

Yahya Kemal'de tarih, sanat, musiki, şiir bir bütün olarak yer alır. "Onun şiirleri, makalelerinde görünen fikirlerin özlü bir şekilde ifadesinden ibarettir." (Ercilasun, 1997: 127) O, bütün şiirleri üzerinde hassasiyetle çalışmıştır.

Yahya Kemal, Doğu ve Batı kültüründen etkilenmiş olup bu kültürlerin malzemesini bir araya getirmiş estetik yönden mükemmel şiire ulaşmıştır. Yahya Kemal, Aziz İstanbul adlı eserinde, "Bir iklimin manzarası, mimârîsi ve halkı arasında hâlis ve tam bir âhenk varsa, orada, gözlere bir vatan tablosu görülür." (*Aziz İstanbul*, s.9) Yahya Kemal 1903-1912 yılları arasında Paris'te bulunmuş ve Fransız şiirini yakından tanıma imkanı bulmuştur. Bu, onun hayâl, estetik ve dil bakımından sağlam bir yapıya ulaşmasına zemin hazırlar.

Sonuçta, Yahya Kemal'in şarkılarında daha çok *İstanbul, musiki, tabiat, deniz, ölüm ve aşk* temalarını işler. Bu temalar onun şiirlerinde genellikle iç içe yer alır. "Şair, duygu ve düşüncelerini daha çok rüya, hülya ve hâtıra içinde yoğurarak sunar." (Ercilasun, 1997: 77) Yahya Kemal'in ve Nedim'in şarkılarında aşk teması ilk sırada gelir. Her iki şair, şahsi duygu, düşünce hayallerini aşk teması etrafında yoğunlaştırır. Nedim'in de şiirlerinin temel konusunu aşk oluşturur. Özellikle gazellerinde ve şarkılarında aşıkane duygular ön planda gelir. Bu hususta onun şarkılarında ilham kaynağı hayatta yaşayan gerçek insan güzelleri olmuştur.

2.2. Musiki:

Yahya Kemal gençlik yıllarında annesinin akrabalarından Abdurrahman Paşazâde İbrahim Bey'in konağına konuk olur. O dönemde Türk musikisinin üstatlarından olan Hacı Ârif Bey, Kanûnî Ârif Beyler de konağın müdavimlerindedir. "Yahya Kemâl klasik Türk musikisinin zevkine ve ömrünün bu devresinde nüfuz eder." (Büyük Türk Klasikleri, 196) Konaktaki musiki meclisleri, onun daha sonraki şiirlerinde mühim bir yer teşkil eder.

Yahya Kemal, şiirinde ahenge büyük değer verir. "Yahya Kemal, şiiri büsbütün ortadan kaldıracak olan şiiri nesre yaklaştırma düşüncesine karşı âhengi müdafaa emiş, herkesin hor görmeye başladığı aruzu, yüksek bir musiki vâsıtası yapmıştır." (Kaplan, 1994: 225)

*Kalbim yine üzgün seni andım da derinden;
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden!
Üzgün ve kırılmış gibi en ince yerinden,
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden!*

*Senden boşalan bağıma göz yaşları dolmuş!
Gördüm ki yazın bastığımız otlar solmuş.
Son demde bu mevsim gibi benzimde kül olmuş.
Geçtim yine dün eski hazan bahçelerinden!*

Yahya Kemal (*Eski Şiirin Rüzgârıyla*, s.72)

Dün kakkahalar yükseliyorken evinizden

*Bendim geçen, ey sevgili, sandalla denizden!
Gönlümle, uzaklarda bütün bir gece sizden
Bendim geçen, ey sevgili, sandalla denizden!*

*Dün bezminizin bir ezeli neş'esi vardı,
Saz sesleri tâ fecre kadar Körfez'i sardı;
Vaktâ ki sular şarkular inerken ağardı,
Bendim geçen, ey sevgili, sandalla denizden!*

Bu şiirlere dikkatli bakılırsa, ses ve ahenk unsurlarına hassasiyetle verildiğini görürüz. Mısra başlarındaki “*Kalbim, geçtim, gördüm, bendim, gönlüm*” ifadeleri mısra başında ahenk oluşturmak için kullanılmıştır. “*Derinden, bahçelerinden, yerinden; dolmuş, solmuş, küll olmuş; denizden, sizden; vardı, sardı, ağardı*” sözleri mısra sonlarındaki kafiye ve redifler olarak yer alır. Şairin diğer şarkılarında da görülen aliterasyon (k,l,r...) ve asonanslar (a,e,i...) da ahengin oluşmasında etkilidir.

Nedim’in şarkılarında da musikinin önemli bir unsur olduğunu görürüz. Şair kafiye, redif ve diğer ahenk unsurlarını ustaca da kullanır:

*Bir safa bahşedelim gel şu dil-i nâ-şâda
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a
İşte üç çifte kayık iskelede âmâde
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a*

İlk mısradaki ş,l; ikinci mısradaki d,r sessizleri ile yine dörtlükteki a,e,i seslilerinin sıkça kullanımı önemli ahenk unsurları olarak görülür. Bir başka şiirinde de *gül, sümbül, gülistan, gülşen* arasındaki tenasüpten faydalanıp adeta bir manzara çizer. Burada resim ile musikiyi iç içe buluruz:

*Can-fezâ turra-i hûbân gibi zülf-i sümbül
Dil-güşâ nazm-ı Nedîmâ gibi ruhsâre-i gül
Dün gülistanda işittim ki der idi bülbül
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi* Nedim

Sözcüklere, mısralara istediği gibi yön vermek, onlarla resim yapmak elbette zordur. Yahya Kemal ve Nedim’in şarkılarında musikiye dair unsurları oluşturmadaki ustalığı, onların Türkçeye ne kadar hakim olduklarını da gösterir.

2.3. Dil ve Üslup:

Yahya Kemal, Batılı bir dikkatle, Türkçenin imkanları dahilinde yeni bir ifade tarzını bulur. Muhtevada olduğu gibi dilde de kolektif olan asıl unsurdur. Şiirde Baudleaire, Mallermé ve Verlaine gibi öz şiir taraftarlarının tesirinde kalan şair, şiirde asıl olanın lafız olduğunu ifade eder. “*Lafız ise kelimelerin gelişigüzel istifî değil, ahenk içinde dizilmesidir.*” (Büyük Türk Klasikleri, 198) Onun şiir dili milli ruhu yansıtacak biçimde Türkçedir. Yani, milli şiir bir zümrenin değil, milletin kültür ve zevkinin ifadesi olabilecek bir dille yazılmalıdır. Yahya Kemal bu cihetle, Türk şiir malzemesini Türkçenin tabii ritmi etrafında birleştirerek terkibî şiire ulaşmış, bu malzemeyi batılı bir anlayışla değerlendirmiştir.

Nedim, özellikle gazel ve şarkılarındaki söyleyiş güzelliği ile Türk şiir dilinin ustalarından biridir. O, Türkçe ifadeleri aruzla çok kolay ve ahenkli olarak vermesini bilir. İstanbul ağzının zevki ve inceliği onun şarkılarına ayrı bir güzellik katar. Nedim’in şarkılarında ahenkli, akıcı sade ve tabii bir üslup görürüz. Nedim’in asıl ustalığı, dili kullanmadaki becerisidir. Konuşma dilinden gelen söyleyişleri kullanmadaki dehası ve ahengi sağlamadaki titiz işçiliği onu çağdaşlarından ayırır. Kafiye, redif ve vezin kullanımındaki başarısı şiirlerinde ritmin oluşmasında önem arz eder. Nedim, redif ve kafiye kullanımında geleneğe bağlıdır. Ayrıca Nedim, Arapça ve Farsça kelimeleri , Türkçede konuşulduğu gibi kullanmasıyla da dikkat çeker.

2.4. Şarkılarda Beste Hususu:

Yahya Kemal'in şarkılarının hepsi ünlü bestekârlarımız tarafından bestelenmiştir:

“*Sen şarkıların durduğu bir lâhza kenarda*” mısraı ile başlayan Şarkı, Yeni Mecmua'da 2 Mayıs 1918 tarihinde *Sarkılar-II* adıyla yayımlanmıştır. Bu şarkı, Akın Özkan tarafından Suzidil, Sadun Aksüt tarafından ise Karcıgar makamında bestelenmiştir. (Ayvazoğlu, 2008: 467)

“*Dün kahkahalar yükseliyorken evinizden*” dizesiyle başlayan Şarkı, 6 Haziran 1918 tarihinde Yeni Mecmua'da 2 Mayıs 1918 tarihinde *Sarkılar-II* adıyla yayımlanmıştır. Bu şarkı, Şevk-Efza, Kürdilihicazkar ve Nihavend makamlarında, Lem'i, Zeki Arif Ataergin, Hayri Yenigün, Muzaffer İlkar ve Turan Sümerkant tarafından bestelenmiştir.

“*Kalbin yine üzgün seni andım da derinden*” dizesiyle başlayan Şarkı, 6 Haziran 1918 tarihinde Şair mecmuasında (16 Kanunusani 1919)'da *Şarkılar-III* adıyla yayımlanmıştır. Bu şarkı, Acemşiran, Kürdilihicazkar, Sultaniyegâh, Bayati, Suzidil ve Uşşak makamlarında altı farklı bestesi vardır. Bu şarkı, Burhan Uysal, Fahri Kopuz, Mustafa Sunar, Salâhattin Pınar, Udî Ekrem Bey ve Şemseddin Ziya Bey tarafından bestelenmiştir.

“*Dalgın geceler! El ele geldik yarınızda*” dizesiyle başlayan Şarkı, Şair mecmuasında (23 Kanunusani 1919)'da *Sarkılar-IV* başlığıyla yayımlanmıştır. Bu şarkı, Alaeddin Yavaşca tarafından Hüzzam makamında bestelenmiştir.

Mihrâbâd, (1 Birinciteşrin 1938) ilk olarak Foto Magazin dergisinde yayımlanmış olup Cinuçen Tanrıkorur tarafından Hicazkâr makamında bestelenmiştir.

Nedim'in de şarkılarının çoğu gerek onun yaşadığı dönemde, gerekse sonradan önemli bestekârlar tarafından bestelenmiştir.

3. Sonuç

Nedim ve Yahya Kemal'in, şarkıları hususunda yaptığımız bu çalışmamızda şu sonuçlara ulaştık:

1. Nedim ve Yahya Kemal'in şarkılarında en önemli konu sevgili ve aşktır. Sevgili, şarkıların yazılmasının sebebi olarak dile getirilir. Sevgili yoksa şarkı da yazılmaz. Yani şairin ilham kaynağı sevgilidir. Bu ilham güzel şiir yazmanın imkânı yoktur. Şarkıda anlam güzelliğini nazla oyun yapan sevgili artırır. Şiirin güzellik kaynağı sevgilidir. Sevgilinin bakışı edalıdır, nazlıdır, gizli anlamlar içerir ve bunlar şair için anlamlıdır. Sevgiliye ait vasıflar aynı zamanda şiirin de güzelleştiren unsurlardır. Bazen sevgilinin güzelliği karşısında sözün aciz kaldığı görülür.

2. Yahya Kemal ve Nedim'in en belirgin ortak yönlerinden biri de ikisinin de *İstanbul şairi* olmalarıdır. Şiirlerinde İstanbul'u onlar kadar canlı ve manalı ifade eden şair az bulunur. Bu bakımdan her iki şair de şair-mekan-insan arasında güçlü bir bağ kurmuştur.

3. Yahya Kemal'in sadece şarkıları değil, aynı zamanda şarkı türünde olmayan birçok şiiri de bestelenmiştir. Nedim'in de şarkılarının bir kısmı bestelenmiş olup bu şarkılar Türk musikisinde hatırı sayılır bir yere sahiptir.

4. Nedim ve Yahya Kemal, sevgiliyi anlatmada sözü etkili kullanmaya özen gösterirler. Her iki şair de yaşadıkları dönemlerin dilini hassasiyetle kullanır. Bu tavır, onların Türkçeye verdikleri önemle açıklanabilir. Sözcüklerin seçimindeki hassasiyetleri, duyuşsal zenginliklere verdikleri önem dikkat çekicidir.

5. Nedim ve Yahya Kemal Beyatlı, aynı konuyu ya da aynı düşüncüyü çağdaşlarından farklı bir güzellikte söyler. Her iki şair de bu yönleriyle “*orijinal*” özellik gösterir. Şiirlerindeki mana inceliği ve orijinallik, yapıtlarının özgün olmasında önemli bir husustur.

KAYNAKLAR:

AYVAZOĞLU, Beşir (2008), Yahya Kemal “Eve Dönen Adam”, Kapı Yayınları, İstanbul
BEYATLI, Yahya Kemal (1987), Aziz İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul
..... (1984), Edebiyata Dair, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul

- (2002), Eski Şiirin Rüzgârıyla, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul
- (2007), Kendi Gök Kubbemiz, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul
- Büyük Türk Klasikleri, C:11, Ötüken-Söğüt Yayınları, s.198
- DEVELLİOĞLU, Ferit(1998), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- ERCİLASUN, Bilge (1997), Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler, Akçağ Yay., Ankara
- KABAKLI, Ahmet (1992), Şiir İncelemeleri, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul
- KAPLAN, Mehmet (1994), Şiir Tahlilleri, Dergah Yay. İst. 1994
- MACİT, Muhsin(1997), Nedîm Divânı, Akçağ Yayınları, Ankara
- MAZIOĞLU, Hasibe (1988), Nedim, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara
- (1994), Yahya Kemal'de Eski Şiirin Rüzgârları, Doğumunun Yüzüncü Yılında Yahya Kemal Beyatlı, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara
- MENGİ, Mine (2002), Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Akçağ Basımevi, Ankara
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (2002), Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergah Yayınları, İstanbul